

Такім чынам, інтэрнацыянальныя тэрміны з'яўляюцца арганічнай часткай сістэмы сучаснай беларускай эканамічнай тэрміналогіі. Яны адлюстроўваюць перш за ўсё тэндэнцыю да інтэрнацыяналізацыі названай тэрмінасістэмы і падпарадкоўваюцца агульным заканамернасцям развіцця нацыянальнай тэрміналогіі ў складзе сучаснай беларускай мовы. Складаючы значную частку ў сістэме эканамічных тэрмінаў сучаснай беларускай мовы, інтэрнацыяналізмы тым не менш не пазбаўляюць яе (сістэмы) самабытнасці, паколькі яны набываюць нацыянальны характар і з'яўляюцца актыўнымі элементамі для стварэння нацыянальных вытворных, складаных і састаўных тэрмінаў.

Літаратура

1. Соотношение интернационального и национального в общественно-политической терминологии восточнославянских языков. Львов, 1984.
2. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. М., 1977.
3. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мінск, 2003.
4. Булыка А.М. Слоўнік іншамоўных слоў: У 2 т. Мінск, 1999.

В.М. Галай

ХРАНАЛАГІЧНАЯ КЛАСІФІКАЦЫЯ НЯМЕЦКІХ ЗАПАЗЫЧАННЯЎ

Рашэнне пытання аб прастора-часавай суаднесенасці моўных фактаў мінулага – адна з важнейшых задач генетыка-лінгвістычнага даследавання. Без храналагізацыі лінгвістычных з'яў, розных змен, якія адбываліся ў мове, усякія разважанні аб іх асаблівасцях і прычынах будучь насіць недастаткова канкрэтны характар.

Асаблівую важнасць набывае храналагізацыя пры вывучэнні іншамоўных слоў, паколькі яна дапамагае лепш устанавіць шляхі і ўмовы запазычання, а таксама розныя змены, якія адбываюцца са словам пры паражэнні яго з адной мовы ў другую. Як вядома, адным са шляхоў вызначэння храналогіі з'яўляецца фанетыка. Пры гэтым улічваюцца фанетычныя законы як прымаючай мовы, так і мовы-крыніцы (або пасрэдніцы). Вызначэнне часу пранікнення таго ці іншага слова магчыма на аснове яго фіксацыі ў помніках пісьменнасці. Хаця гэты метада і не носіць абсалютны характар (ранняе запазычанне магло быць зафіксавана і ў познім помніку), ён з'яўляецца асноўным у гісторыка-этымалагічных

даследаваннях. Храналогія слова можа быць устаноўлена таксама на аснове экстралінгвістычных фактараў (даных археалогіі, этнаграфіі і г. д.), а таксама шляхам выкарыстання матэрыялаў помнікаў іншых моў.

У аснову храналічнай класіфікацыі слоў нямецкага паходжання мы бяром дату першай фіксацыі яго помнікамі беларускай пісьменнасці. Большасць слоў нямецкага паходжання зафіксавана помнікамі пісьменнасці ў XVI ст. Мабыць таму, што з канца XV ст. гарады і мястэчкі Беларусі атрымалі магдэбургскае права. У гэты час гандлёвыя сувязі паміж беларускімі гарадамі і Захадам дасягнулі прыкметнага развіцця. Вялікая гандлёвая дарога звязвала Пінск, Кобрын і Брэст з Люблінам і Кракавам, а праз Гродна праходзіла дарога, якая злучала Вільна, Бельск, Варшаву і Торунь. Дарога паміж Брэстам і Люблінам ператварылася ў “гасцінец”. Гродзенскія купцы большую частку сваіх тавараў вазілі “да Прус”, куды яны ездзілі з даўніх часоў, а мінскія і слuckкія купцы вывозілі тавары ў Гнезна, Познань, Гданьск. Так, да ліку заходнееўрапейскіх тавараў адносяцца тканіны (76 назваў), прыправы, фрукты і віны (42 назвы), металы (8), фарбы (9), а таксама цукар, несенне цыбулі.

Помнікамі пісьменнасці XV–XVII стст. зафіксавана 327 лексічных адзінак, што адлюстроўваюць быт беларускага народа. У працэнтных адносінах гэта выглядае так: XIII–XIV стст. – 2,2 %; XV ст. – 10,3 %; XVI ст. – 63,2 %; XVII ст. – 24,3 %.

Для гістарычнага аналізу лексікі зразумела тое вялікае значэнне, якое надаецца кожнаму ўдакладненню часу пранікнення іншамоўнага слова. Паколькі паглыбленне храналогіі запазычанага слова дазваляе ўдакладніць яго гісторыю, вызначыць працягласць функцыяніравання ў запазычанамай мове, характар працэсу запазычання, яно мае як лінгвістычнае, так і культурна-гістарычнае значэнне. Таму пры даследаванні мы супастаўлялі ўстаноўленую намі датыроўку фіксацыі помнікамі тых або іншых слоў нямецкага паходжання з датыроўкай, зробленай у дысертацыі І.І. Чартко і працы А.М. Булыкi “Даўнія запазычанні”. Разыходжанні паміж датыроўкай у асобных выпадках зусім нязначныя, ад 5 да 10 гадоў, у некаторых жа выпадках яны дасягаюць 80–90 і нават болей гадоў. Для навукі ж важна ведаць як можна дакладней, калі іншамоўнае слова ўвайшло ў мову, з якога часу яно вядзе сваю “радаслоўную”. Усе гэта дапамагае ярчэй прасачыць карціну жыцця запазычанага слова аж да нашых дзён.